

РАЗВОЈ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ КОД УЧЕНИКА МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Гордана Спасојевић Стојановић
Педагошки факултет у Бијељини
Универзитет у Источном Сарајеву
Биљана Драгичевић¹
Драгана Весић

Апстракт: Музичка култура у основној школи је наставни предмет који има за циљ да музику као тонску умјетност, кроз разне садржаје рада у наставном процесу, што више приближи ученицима и код њих развије интересовање и љубав према овој умјетности. На овај начин подстичу се и развијају музичке способности које ученику омогућавају да, више или мање, изводи, доживљава, опажа и разумије музику. У оквиру усмјерених музичких активности неопходно је примјењивати средства и материјале којима су дјеца свакодневно окружена, која одговарају дјечијем разумијевању и поимању стварности, те су као таква у функцији дјечијег општег, али и музичког развоја.

Истраживање је спроведено у Основној школи „Алекса Шантић“ у Угљевику, гдје су испитиване способности и ставови музичке писмености ученика петог разреда.

Циљ овог истраживања био је провјерити музичку писменост код ученика петог разреда.

Кључне ријечи: музичка писменост, музичка способност ученика, настава музичке културе, , музичко описмењавање

Увод

Музика је значајан фактор у функцији подстицања пажње, памћења и мишљења, а активно музицирање (пјевање, свирање и импровизација на Орфовим инструментима), знатно подстиче дечију креативност и стваралаштво.

Музика је кључни фактор у емоционалном развоју дјетета јер омогућава изражавање и доживљавање емоција и знатно доприноси развоју естетске културе личности. Поред индивидуалног изражавања, она најприродније успоставља односе и релације у групи и друштву, а такву снагу нема ни једно подручје у науци и умјетности.

Музичка писменост као таква представља кључни моменат у целокупном музичком образовању учитеља. „Основни задатак музичке наставе представља достизање основне музичке писмености – стицања вештине елементарног певања из нотног текста који одговара периоду стицања вештине основног читања“.

Кроз музику дијете исказује и јача своје самопоуздање, осјећај компетентности и властите вриједности. Због тога музика као вербална, невербална и универзална комуникација међу људима цијелог свијета у човјековом животу има доминантно мјесто и као потреба.

Музика је значајан дио људске културе, те као таква мора имати своје мјесто у васпитању и образовању ученика. Свакодневни живот ученика, као и искуство потврђују да ученици углавном воле музику и воле се њоме бавити. Зато настава музичке културе треба

¹biljanadragicevic@yahoo.com

ученика за вријеме основног васпитања и образовања, упознати с лепотом музичког израза и богатством музичке културе како би, и након школе, био активан корисник музичке културе.

Једна од могућих дефиниција музике може гласити овако: „Музика је умјетност стварања и комбиновања звукова који, према одређеним законима физике, физиолошке реакције и формалних конвенција, изражавају и изазивају осјетилни и емотивни стимулус преко слушногапарата“.

По правилу, звук се може стварати људским гласом (пјевање) или предмет има инструментима који користе акустичке феномене, узрокују слушни доживљај и емотивно искуство на начин како је то замислио умјетник – стваралац. Значење појма музика није универзално дефинисано и предмет је многих научних проблема кроз историју.

Програм наставе музичке културе је врло отворен и прилагодљив ученичким могућностима и потребама. То уједно значи да даје слободу наставнику да, уз обавезне садржаје, редовно организује дио наставе, узимајући у обзир могућности и жеље ученика.

Главни нагласак ставља се на културолошки аспект музике. Настава музичке културе, једнако тако, у средиште ставља ученикову музичку активност.

У чину пјевања, свирања и слушања (било које примјерене и квалитетне композиције), ученик доживљава и учи музику, обогаћује свој емоционални свијет и свој умјетнички сензибилитет. Резултат тог процеса није могуће квантификовати, па учитељ мора водити рачуна о индивидуалним музичким способностима ученика. Стога је предложени број композиција у нашем програму више методичка препорука.

Улога и значај музичке културе у развоју дече

Са становишта развојне психологије и потреба дјетета овог узраста, значај садржаја предмета Музичка култура састоји се у следећем:

Музика је један од кључних елемената у развоју говора и вербалне комуникације и евентуалном благовременом отклањању тешкоћа у овом подручју.

Истовремено, она је један од најзначајнијих елемената развоја моторике, складних покрета и корекција евентуалних потешкоћа у овом домену.

Музика је значајан фактор у функцији подстицања пажње, памћења и мишљења, а активно музицирање (пјевање, свирање и импровизација на Орфовим инструментима), знатно подстиче дјечију креативност и стваралаштво.

Музика је кључни фактор у емоционалном развоју дјетета јер омогућава изражавање и доживљавање емоција и знатно доприноси развоју естетске културе личности. Поред индивидуалног изражавања, она најприродније успоставља односе и релације у групи и друштву, а такву снагу нема ни једно подручје у науци и умјетности.

Кроз музику дијете исказује и јача своје самопоуздање, осјећај компетентности и властите вриједности. Због тога музика као вербална, невербална и универзална комуникација међу људима цијелог свијета у човјековом животу има доминантно мјесто и као потреба (Министарство за образовање, науку и младе, 2018).

Задаци музичке културе

Задаци наставе Музичке културе су:

- да се његује и култивира дјечији глас (правилно дисање, јасан изговор ријечи, интонативно тачно пјевање);
- да се открива и развија дјечија музикалност са специфичним способностима, музичко памћење, осјећај за ритам, за висину, трајање и квалитет звука);
- да се кроз индивидуално, групно и колективно музицирање дјеца осамостаљују и социјализирају;
- да се подстиче, развија и његује дјечија креативност у музици (као и осталим облицима стваралаштва: покрет, ликовно и литерарно уз музику);

- да се развија емоционална и естетска осјетљивост дјетета за квалитет музике;
- упознавањем карактеристичних народних пјесама развијати љубав према музичкој и културној баштини БиХ и домовини;
- да се код дјеце подстиче развој трајних интереса и љубав према музици/глазби како би она постала њихова трајна потреба (Министарство за образовање, науку и младе, 2018).

Улога и значај предмета

Музика је значајан дио људске културе, те као таква мора имати своје мјесто у васпитању и образовању ученика. Свакодневни живот ученика, као и искуство потврђују да ученици, углавном, воле музику у и воле се њоме бавити. Зато настава музичке културе треба ученика за вријеме основног васпитања и образовања, упознати с љепотом музичког израза и богатством музичке културе како би, и након школе, били активан корисник музичке културе.

Програм наставе музичке културе је врло отворен и прилагодљив ученичким могућностима и потребама. То уједно значи да даје слободу наставнику да, уз обавезне садржаје, редовно организује дио наставе, узимајући у обзир могућности и жеље ученика.

Главни нагласак ставља се на културолошки аспект музике. Настава музичке културе, једнако тако, у средиште ставља ученикову музичку активност.

У чину пјевања, свирања и слушања (било које примјерене и квалитетне композиције), ученик доживљава и учи музику, обогаћује свој емоционални свијет и свој умјетнички сензибилитет. Резултат тог процеса није могуће квантификовати, па учитељ мора водити рачуна о индивидуалним музичким способностима ученика. Стога је предложени број композиција у нашем програму више методичка препорука (Министарство за образовање, науку и младе, 2018).

Основи музичке писмености

Под основама музичке писмености подразумијевамо основне музичке елементе које треба савладати у настави музичке културе. Ти елементи су: ноте и нотне вриједности (по висини и трајању), линијски систем, такт и тактица, виолински или G-кључ, нотне паузе, тактирање, солмизација и абецеда тонова C-дур лествице, ознаке, корона, лук, тачка поред ноте, знак за понављање (прима и секунда волта), динамика и темпо .

Ученици у првом разреду основне школе оспособљени су да пјевају пјесме по слуху и разазнају звуке. Упознати су са термином звука и тона, као и са особинама тона (бојом, јачином, висином и трајањем).

Ученици другог разреда оспособљени су да пјевају пјесме по слуху уз помоћ разних бројалица, дјечијих пјесама и играма са пјевањем, броје на 2 и 3, увиде висину и трајање тона, уоче различити степен јачине звука и темпо.

У трећем разреду су оспособљени да пјевају пјесме по слуху на разним примјерима народних пјесама и сл., броје на 2, 3 и 4, разликују динамику и темпо и користе Орфов инструментариј (Министарство просвјете и културе Републике Српске, 2014: 113).

У четвртном разреду ученици треба да буду оспособљени да пјевају пјесме, знају шта је линијски систем, знају шта је виолински или G- кључ, да пјевају, читају и записују тонске висине, препознају и интерпретирају трајање тонова, тактирају на 2, 3 и 4, знају како се пишу и препознају ознаке: корона, тачка поред ноте, знак за понављање и лук (Министарство просвјете и културе Републике српске, 2014: 165)

Такт

Такт означава једно – мерно, по извесној мјери уопште одређено *движеније*, нпр. у игрању или ходању (Миловук , 1866).

Олакшицу у сазнајном процесу представљају јасни термини који би требало не сами да асоцирају на појам већ и да изазову мисаону представу стварног збивања. Такт мора и може да изазове представу о простору између две тактне црте, а не о збивању за време протицања музичког садржаја (Васиљевић, 1985).

Ритмика

2, 3, 4, 2, 3, 4

Нови тактови:

16 16 16 1 1 1

Мјешовито сложени тактови

9, 10, 11, 12, 9, 10, 11, 12...

8, 8, 8, 8, 16, 16, 16, 16

У програму није речено да ли се ови ритмови обрађују и као четворосложни и као потосложни (10, 11), односно као петосложни и као шестосложни (11, 12).

Када се саберу све врсте тактова, предвиђено за савлађивање у основној музичкој школи, добија се број 41, а када би се обрачунавале све ритмичке варијанте народних ритмова, број би се повећао на 126! (Васиљевић, 1985).

Методологија истраживања

Предмет истраживања које смо спровели је испитивање музичких, односно ритмичких и певачких способности и писмености ученика петог разреда основне школе у Угљевику.

Циљ је утврдити музичку писменост у петом разреду основне школе.

Хипотеза рада: претпоставља се да су ученици петог разреда основне школе музички довољно писмени.

Посебне (радне) хипотезе које смо поставили у истраживању су:

1. Претпоставља се да ћемо, приликом испитивања музичке способности, уочити веома богату писменост ученика у узорку;
2. Очекују се разлике при утврђивању осећаја за висину тона;
3. При утврђивању музичке меморије, не очекују се значајније разлике између ученика у узорку;
4. Очекују се разлике развијености између ритмичких и пјевачких способности ученика;

У складу са конкретно дефинисаном природом проблема, циљем и задацима истраживања, као и постављеним хипотезама, у истраживању је примијењена дескриптивна метода, техника анкетања и анкетни упитник. Узорак је чинила група од 47 испитаника старости 11 година.

Узорак у тестирању музичких способности сачињавају ученици са здравствено способним органима говора и слуха, без присиле, својевољно. Испитаници су ученици оба пола.

Подаци су обрађени статистичком методом и приказани текстуално, табеларно и графички.

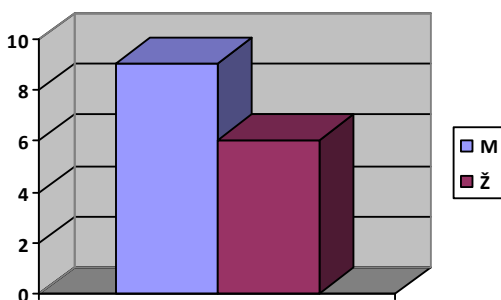
Анализа спроведених истраживања

Пјесмице које су биле задате за ову тему испитавања (ноте и пјевање) су сљедеће:

1. Домаћине, роде мој,
2. Ресаво, водо 'ладна,
3. Ми идемо преко поља,
4. Фалила ми се,
5. Сол ми дај.
- 6.

Табела 1. Тачност испитивања нота и певања

	Певање	Ноте
Да	38	15
Не	9	32

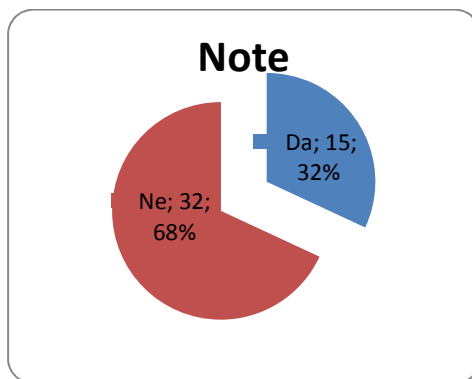

Графикон 1.

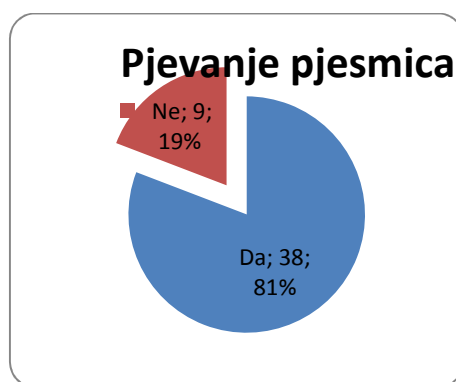
Од 47 испитаних ученика, њих 38 је знало да отпева све наведене пјесмице, али када су ноте у питању, ту је само њих 15 имало позитиван резултат, тј., знали су ноте ових пјесмица (Графикон 1).

Табела 2. Одређивање тачности испитивања по полу ученика

	певање		ноте	
	М	Ж	М	Ж
Ситна је киша падала	27	10	5	10
Ресаво, водо 'ладна	17	20	8	7
Ми идемо преко поља	30	7	10	5
Разгранала грана јоргована	25	12	6	9
У ливади	20	17	9	6

Графикон 2.

Графикон 3.

Статистички посматрано, 80 % ученика је спремно да отпјева наведене пјесмице, а ноте је познавало 39% ученика, од укупног броја испитаних (Графикон 2 и 3).

Закључак

На основу спроведених истраживања, како теоријских, тако и практичних (спроведене анкете, усмени разговори са ученицима и сл.), може се констатовати да, дјеца немају довољан ниво музичке писмености, а из чега даље слиједи да постављена хипетеза „пада“.

Основу музичке писмености чине њени основни музички елементи. Репродукција звука своди искључиво на певање, односно, певање из нотног текста. Музика такође има важну улогу у развоју дјетета. Музичко васпитање има за циљ да развије код ученика њихову емотивну страну личности, осећање љубави према умјетности, њихов естетски укус и да омогући стицање знања, вјештина из области музике.

Праћење, дијагностиковање и развој музичких способности неопходни су фактори у организацији музичке наставе у млађим разредима основне школе. Музичким образовањем треба надоградити оне елементе који нису урођени и то усађивањем оних мелодијских кретања и ритмичких врста које ученици не посједују. Музичко образовање се лако може развијати на темељу музичких наслага, уз постојање нотне слике коју треба синхронизовати са звуком.

Сматрамо да је потребно да се дјеца више ангажују у овој области, а да томе допринесу како њихови учитељи, тако и родитељи

Литература

- Васиљевић, М. З. (2000; 2006). *Методика музичке писмености*. Београд: Академија; Завод за уџбенике и наставна средства.
- Васиљевић, М. Зорислава (1991): *Музички буквар*. Београд
- Васиљевић, М., Зорислава (1985). Теорија ритма са гледишта музичке писмености. Београд.
- Илић, В. (2007). *Музичка култура за пети разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
- Ињац, М. (2018). *Музичка култура за пети разред основне школе*. Београд: ЛОГОС.
- Јовановић Д., Поповић С., Симић С., (2016). Музика и дијете. *Бијељински методички часопис*, 3, 54 – 65.
- Миловук, М. (1866) . *Теорички основи музике*. Београд.
- Министарство просвјете и културе Републике Српске (2002). *Наставни план и програм за основну школу, Друга тријада*. Бања Лука: Министарство просвјете и културе Републике Српске
- Мистарство за образовање, науку и младе (2018). *Наставни план и програм, основна школа, Сарајево*.
- Михољчић С. (2018). Функционална метода Миодрага А. Васиљевића у служби музичке писмености. *Бијељински методички часопис*, 5, 33-43.
- Стојановић, Г. (1996). *Настава музичке културе од 1. до 4. разреда, приручник за учитеље и студенте учитељског факултета*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тракиловић Д., Стојановић Спасојевић Г., Тракиловић Ј.,(2010). *Вокално – инструментална настава, уџбеник за студенте Педагошког факултета.*, Педагошки факултет у Бијељини.
- Тракиловић, Д. (1998). *Музичка култура са методиком у разредној настави*. Бијељина: Учитељски факултет.

Интернет извори:

www.dei.gov.bs

https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/19_muzicka_kultura_0.pdf

www.scrib.com

DEVELOPMENT OF MUSIC LITERACY IN YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Summary

The goal of Music education in primary school is to present music like tone art. It is done through different contents of work in the learning process. We want to get students as close as possible to tone art. We also want them to develop an interest and love for this art. In this way, musical abilities are encouraged and developed, that allows the student, more or less, to perform, experience, or perceive and understand music. Within the frame or directed music activities, it is necessary to apply the tools and materials that are appropriate with children`s understanding of reality. That is how it affects the overall and musical development.

The study was conducted in Aleksa Santic primary school in Ugljevik, where the abilities and attitudes to musical literacy of the fifth grade students were examined. The purpose of this study was to test the musical literacy of the fifth grade students.

Keywords: *musical literacy, musical abilities of students and teaching of Music education.*